עין משפט נר מצוה

עב א ב מיי' פי"ג מהלכות סנהדרין הלכה ב וע"ש בכ"מ:

מיתיבי [א]וחכמים אומרים תבעו ממון בשלשה תבעו נפשות בעשרים ושלשה בשלמא [ב](לרבא) תבעו ממון תחלה בשלשה תבעו נפשות תחלה אפילו ממון בעשרים ושלשה אלא לעולא קשיא אמר רבא [ג]אני וארי שבחבורה תרגימנא ומנו רב חייא בר אבין הכא במאי עסקינן שהביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום לעדי הבעל בא לגבות ממון מבעל בשלשה ובמקום נפשות בעשרים ושלשה אביי אמר דכולי עלמא חיישינן ללעז ומשום כבודן של ראשונים הכא במאי עסקינן כגון דאתרו בה סתם והאי תנא הוא דתניא [ד]ושאר כל חייבי מיתות שבתורה אין ממיתין אותם אלא בעדה ועדים והתראה ועד שיודיעוהו שהוא חייב מיתה בבית דין ר' יהודה אומר עד שיודיעוהו באיזה מיתה הוא נהרג רב פפא אמר הכא באשה חבירה עסקינן וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי בר יהודה [א]ורבנן דתניא ר' יוסי בר יהודה אומר [ה]חבר א"צ התראה [ב]לפי שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד רב אשי אמר כגון

דאתרו

רש"י

וחכ"א תבעו ממון כו'. ברייתא היא: **תבעו ממון תחילה.** דלא בא לידון בעדים אלא על פיו ולהפסידה כתובתה מודינן דבשלשה: **תבעו נפשות תחילה.** דאמר להביא עדים: **אפילו ממון.** כגון אם לא מלא עדים ואמר דונו לי מיהא להפסידה כתובה אעפ"כ בעינן עשרים ושלשה משום כבוד ראשונים: **אלא לעולא.** דאמר רבנן ללעז חיישי שמא ישמעו עדים ויבואו תבעו ממון בשלשה היכי משכחת לה לעולם עשרים ושלשה לרבנן בעינן משום דחוששין ללעז: **והזימום.** דתו ליכא למיחש ללעז דאיגלי מילתא דאהני סהדי סמיך והני סהדי שקרי נינהו ואפילו להפסידה כתובתה לא מהימני[ו] דהשתא בתר סהדי שקרי קא מהדר ושקורי קמשקר ובעי למיתב מאה סלע לאב ולו תהיה לאשה ותבעו ממון דקאמרי רבנן אתביעת מאה סלע שהאב תובע קאי והכי קאמר בא האב לגבות ממון מבעל שנמצא כבר שקרן בשלשה דהזמנה אחריתי היא ואפילו כבוד ראשונים ליכא למימר הכא דדינא אחרינא הוא דמעיקרא בעל הוה תובע והשתא אב קא תבע: **ובמקום דאיכא דיני נפשות.** כלומר וכל היכא דאיכא למיחש לנפשות כגון בתחילת הדין אפילו אין לו עדים יש לחוש שמא [ז]ישמעו ויבואו עדים עשרים ושלשה בעי. ואית דמפרשי כל תביעת ממון דהא שמעתא אמאה כסף דאב תבע לבעל ואי אפשר לומר כן דהא לא מחייב בעל מאה סלעים אא"כ הביא עדים והוזמו דכל זמן שלא הביא עדים נאמן אף להפסידה כתובה כדפרישית לעיל [ע"א] ואי בשהוזמו עדיו מיירי מתניתין תו ליכא למימר חוששין ללעז ועוד מדגרסינן בתירוצא דרב חייא בר אבין בא לגבות ממון מבעל דפריש דרבי חייא להאי תבעו ממון אמאה סלע מכלל דעד השתא הוה שמעינן תבעו ממון אבעל ואיהו תבע להפסיד כתובה: **אביי אמר.** אי בשלא הביא עדים דכולי עלמא חוששין ללעז ובעינן עשרים ושלשה דילמא שמעי סהדי ואתו ומדבעינן עשרים ושלשה ברישא אפילו ממון בעשרים ושלשה דחוששין לכבודן של ראשונים. והכא בפלוגתא דמתניתין כגון שהביא עדים בתחילת הזמנתו לדין דתו ליכא למיחש [א] סהדי אחריני והני אמרי באפי תלתא דהתרו בה מיתה סתם ולא הזכירו לה סקילה כדין נערה המאורסה רבי מאיר סבר תו ליכא הכא דיני נפשות והני שלשה סגי למידן דיני ממונות דכתובה דכי נמי יוזמו ישלם מאה כסף ורבנן סברי כיון דאתרו בה מיתה דיני נפשות איכא ומיקטלא והאי תנא הוא וכו' וברייתא דקתני לרבנן תבעו ממון בשלשה כדתרצה רב חייא בר אבין: **ושאר כל חייבי מיתות כו'.** גבי מסית קאי דרחמנא אמר (דברים יג) לא תחמול ולא תכסה ונהרג בלי התראה על ידי הכמנת עדים: **עדה.** כ"ג: **ועד שיודיעוהו.** עדיו בשעת התראה שהוא חייב מיתה בבית דין אם יעבור עבירה זו ומיהו אע"ג דלא מזכרי ליה איזו מיתה התראה היא ומחייב כרבנן: **רב פפא.** כדאביי נמי סבירא ליה דחוששין ללעז ולכבודן של ראשונים והכא דאמר רבי מאיר בג' כגון שהביא עדים עמו בתחלת הזמנתו לדין ואמרו שלא התרו בה לפי שהאשה חבירה היא ולא הוצרכנו להתרות בה רבי מאיר סבר אף על גב דחבירה היא לא מיקטלא הלכך לא צריכין לאיכנופי תו עשרים ושלשה אלא שלשה לדון דיני ממונות דכתובה ורבנן סברי כרבי יוסי בר' יהודה: **אלא להבחין.** שלא יוכל לומר סבור הייתי שמותר:

דאתרו

תוספות

רבה אמר דכ"ע כו' כגון דאיבניף כ"ג למידן דיני נפשות. שהביא האב עדים להזימום [ב] עדי הבעל ולא הספיקו לקבלם עד דאיבדור מחמת אונס או מחמת פחד או להקביל פני המלך או למדידת עגלה ערופה ונשארו רק שלשה ואין לומר שקיבלו ואח"כ איבדור דלא א"ש דונו לי מיהא: **מיתיבי כו'** בשלמא לרבה תבעו ממון תחלה. כלומר דלא איכניף לדיני נפשות: [ח]**והביא** האב עדים והזימום. קודם גמר הדין דהשתא ליכא מיתה בזוממין בא לגבות ממון בג' דליכא למיחש ללעז שמא יבואו עדים אחרים ויצטרכו להוסיף דכיון דהוזמו ודאי סהדי שקרי נינהו ובמקום דאיכא נפשות כלומר שיכול לבא לידי נפשות שלא הוזמו אלא הוכחשו בעי כ"ג ותבעו נפשות ה"פ תבעו ממון שיכול לבא לידי נפשות וניחא לפירוש רבינו תם הא דאיצטריך לאביי למימר דכ"ע חוששין ללעז דכולה סוגיא איירי כשהוכחשו עדי הבעל או לא כוונו עדותן ומשום דחוששין ללעז הוי בכ"ג לרבנן דאיכא חששא ללעז [ג] דשייכא מיתה בהתראה סתם דשמא יצטרכו להוסיף אבל לפירוש הקונטרס הכי נמי הוה מצי למימר דכ"ע אין חוששין ללעז אפ"ה הוי לרבנן בעשרים ושלשה וי"מ לפי' הקונטרס דלהכי נקט דכ"ע חוששין ללעז משום רבותא דר' מאיר דאע"ג דחוששין ללעז הוי לר' מאיר בשלשה כיון דליכא למיחש לסהדי אחריני ומיהו קשה לפר"ת למאי דמסיק פלוגתא דמתניתין בפלוגתא דבן זכאי דהשתא מוציא שם רע דרבי מאיר דאמר בשלשה הוי תביעת מאה כסף דקתבע אב ומוציא שם רע בעשרים ושלשה דרבנן היינו בחיוב מיתת האשה ולא בתביעת ממון דאין עדותן בטלה בהכחשת בדיק' לרבנן ועוד דמשמע דקאי אהא דאמר דכולי עלמא חוששין ללעז ואי חוששין ללעז כי איתכחוש נמי ליהוי בכ"ג לרבי מאיר שמא יבואו עדים אחרים ויצטרכו להוסיף ויהיה לעז ומיהו יש ליישב כדמוקי כגון דאיתכחיש בבדיקות איירי נמי שהכחישו אח"כ[ט] [ד] עדי האב הכחשה גמורה דהשתא לא מקטלא נמי לרבנן ואפ"ה הוו בכ"ג דאיכא למיחש לסהדי אחריני ואע"ג דהני אחריני נמי יהיו מוכחשין בבדיקות מ"מ מיקטלא לרבנן דהכחשה דבדיקות לאו הכחשה היא ולר"מ הוה הכחשה ואין להקשות לפר"ת לאביי ולכולהו אמוראי דלקמן דלא מיחייב מיתה לר"מ היכי מיחייב ק' כסף הא קיי"ל בכתובות דלא מיחייב ק' סלע היכא דלא מצי למיתי לידי חיוב סקילה דאמר בפרק נערה (כתובות דף מד:) המוציא שם רע על הקטנה פטור כיון דלא מצי למיקיימא אם אמת היה הדבר וסקלו ויש לומר דמהאי טעמא לא ממעטינן אלא קטנה דלאו בת עונשין כלל אבל נראה דוחק מה שפירש ר"ת דהכחשה בלא הזמה מחייב ק' סלעים וצ"ל לפר"ת שהיא מותרת לבעלה כשלא כוונו עדותן או כשהוכחשו דאי לאו הכי היכי מחייב ק' סלעים הא לא קרינן ביה (דברים כב) ולו תהיה לאשה ויש ללמוד מכאן דאי אתו עדים ואמרו אשת פלוני זנתה דבעי דרישה וחקירה לאוסרה על בעלה וסברא הוא דלא גרע מגזלות וחבלות וירושלמי מלא רשב"א פלוגתא דאמוראי דאיכא דמפרש פלוגתא לענין כתובה כדמפרש בקונטרס ואיכא דמפרש לענין ק' סלע כדמפרש רבינו תם:

חוששין ללעז וחוששין לכבודן של ראשונים. אע"ג דחוששין ללעז אכתי נפקא לן במאי דחוששין לכבודן של ראשונים [ה] שהביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום וה"ה דהוה מצי למימר אין חוששין לכבודן של ראשונים אבל אין לפרש מדחוששין ללעז כ"ש דחוששין לכבוד של ראשונים כדמוכח מדרבא חדא מה ענין זה אצל זה ועוד דהא לעולא דחוששין רבנן ללעז ולכבודן של ראשונים לא חיישינן דהיכא דהבעל הביא עדים [ו] והביא האב עדים והזימום אמרי רבנן בא לגבות ממון בג' וא"ת אביי ושאר אמוראי דלקמן היכי מוקמי שתבעו ממון בשלשה דלדידהו ליכא לאוקמי כגון שהביא הבעל עדים שזינתה והביא האב עדים והזימום כדמוקי לעיל כיון דסברי [ז] רבנן דכולי עלמא חוששין לכבודן של ראשונים ויש לומר דלדידהו תבעו ממון היינו שלא התרו בה כלל דליכא מיתה אלא ממון ובקונטרס פירש דמוקי לה כרבא ורבי חייא שהביא הבעל עדים שזינתה והאב הביא עדים והזימום וליכא למיחש לכבודם של ראשונים דדינא אחרינא הוא דמעיקרא הוה בעל תובע ונראה דוחק:

בעדה ועדים ובהתראה. ומסית נמי צריך עדה אלא משום דכתיב (במדבר לה) והצילו העדה ומסית אין מהפכין בזכותו שאין טוענין למסית אבל לענין עשרים ושלשה דרשינן מהאי קרא דאין סברא לחלק בין מסית לשאר חייבי מיתות ועדים והתראה נמי צריך במסית אלא משום שמכמינין לו עדים וגם אין מתרין בו בפירוש אלא אומרים לו היאך נניח אבינו שבשמים ונעבוד עצים ואבנים [י] כדתניא פרק ד' מיתות (לקמן דף סז.): **באשה** חבירה. וכגון דאמר שבעל וחזר ובעל דאי לאו הכי מתוך שאין נהרגין שיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו אף היא אינה נהרגת כדאמרינן בריש היו בודקין (לקמן דף מא.):

דאתרו

רבינו חננאל

דהא מתחלה כולהו כי הדדי יתיבו ולא דייני הני עד דמתכנשי כולהי ומותבי עליה דעולא מיהא דתניא וחכ"א תבעו ממון בג' תבעו נפשות בכ"ג בשלמא לרבא הכי קתני תבעו ממון תחלה בשלשה תבעו נפשות בתחלה ואתכנשו כ' [ושלשה] אע"ג דא"ל דונו לי דיני ממונות כיון דאתכנשו בתחלה אע"ג דאיבדרו לא דייני אפילו ממונות אלא בכ"ג קשיא לעולא ופריק רבא מתניתא כגון שהביא הבעל עדים שזינתה ונמצאו זוממין בא לגבות ממון מבעל בשלשה ובמקום דאיכא תביעת נפשות בכ"ג אביי אמר כולי עלמא חיישינן ללעז וכגון שלא התרו בה (כולי עלמא חיישינן ללעז וכגון שלא התרו בה) באיזו מיתה נהרגת אלא התרו בה סתם. ר' מאיר סבר לה כר' יהודה דאמר אינה נהרגת עד שיודיעוהו באיזו מיתה נהרגת וכיון שאין שם דין מיתה ג' דיי. וחכמים סברי כיון שהתרו בה במיתת ב"ד דיי הלכך דיני נפשות הן בכ"ג. פי' דרב פפא ודרב אשי

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א ע"ש], ב) רש"ל לרבה, ג) [שבת קיא: וש"נ], ד) לקמן פ: [תוספתא רפי"א ע"ש], ה) לקמן מא. עב: מכות ו: ט:, ו) [מהימן. רש"ש], ז) ישמעו עדים ויבואו ובעינן כ"ג כצ"ל. רש"ל ע"ש, ח) רש"ל הד"א [וכ"מ מפסקי תוספות], ט) עדי האב לעידי הבעל הכחשה וכו' ואפ"ה הוי בכ"ג דליכא למיחש לסהדי אחריני מ"מ איכא למיחש שמא יבואו עדי הזמה ויזימום לעדי האב שהכחישו לעדי הבעל א"נ דיש לבעל ב' כתי עדים המכחישות זו את זו בבדיקה דאז שפיר איכא למיחש שמא יבואו עדים אחרים ואע"ג דהני אחריני וכו' כצ"ל רש"ל, י) [צ"ל כדתנן].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אביי וכו' למיחש לסהדי: (ב) תום' ד"ה רבה וכו' לעדי הבעל: (ג) ד"ה והביא וכו' לרבנן דאיכא חששא ללעז כיון דשייכא מיתה: (ד) בא"ד שהכחישו אח"כ עדי האב לעדי הכחשה הכחשה גמורה וכו' ואפ"ה הוי בכ"ג אע"ג דליכא למיחש לסהדי אחריני מ"מ איכא למיחש שמא יביא עדי הזמה ויזימו לעדי האב שהכחישו לעדי הבעל אי נמי דיש לבעל ב' כתי עדים המכחישות זא"ז בבדיקות דאז שפיר איכא למיחש לסהדי כו' כצ"ל והד"א עם ד"ה מיתיבי: (ה) ד"ה חוששין וכו' כשהביא הבעל: (ו) בא"ד דהיכא דהבעל הביא עדים שזינתה והביא: (ז) בא"ד כיון דסברי דכ"ע כצ"ל ותיבת רבנן נמחק:

מוסף רש"י

ושאר כל חייבי מיתות. חוץ ממסית, שאינו צריך התראה דרחמנא אמר לא תחמול ולא תכסה עליו (לקמן פ:). **בעדה ועדים והתראה.** עדה ועדים לאו דוקא, דמסית נמי עדים ועדה קא בעי, והא דנקט ושאר משום התראה נקט לה (שם).

דאתרו [א]ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן [ב]דתנן מכות בשלשה משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול וקמיפלגי בפלוגתא דרבי יוסי ורבי אליבא דר' עקיבא דתנן רבי עקיבא אומר לא בא [ג]שלישי אלא להחמיר עליו לעשות דינו כיוצא באלו א"כ ענש הכתוב את הניטפל לעוברי עבירה כעוברי עבירה על אחת כמה וכמה שישלם שכר את הניטפל לעושה מצוה כעושה מצוה [א]ומה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ומניין שאפי' מאה ת"ל [1]עדים א"ר יוסי בד"א בדיני נפשות אבל בדיני ממונות תתקיים עדות בשאר רבי אומר [ב]אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות [ג]ואימתי בזמן שהתרו בהן אבל בזמן שלא התרו בהן מה

דאתרו ביה מלקות ולא אתרו ביה קטלא. דהא ודאי לא מיקטלא אלא לוקה דאין לך מיתת בית דין שלא נאמר בה לאו וקסבר לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין לוקין עליו כי אתרו בה מלקות ולא קטלא: **משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה.** טעמא מפרש לקמן (דף י.): **אחד מן העדים.** והיו שם שלשה או ארבעה שיכולה עדות להתקיים בשאר: הא דרבי עקיבא במסכת מכות: **לא בא שלישי כו'.** דממשמע שנאמר (דברים יט) על פי שנים עדים (יקום) כל שכן שלשה למה נאמר או שלשה עדים אלא להחמיר עליו ליתן חומר בעדי שקר שלישי זה אע"פ שלא היה זה נידון על פיו למיתה שהרי בשנים שהעידו תחלה נמי היה נידון אפילו הכי עשה הכתוב את דינו כיוצא באלו שאם הוזמו יהרג אף השלישי מפני שניטפל לעוברי עבירה: **קל וחומר שישלם שכר וכו'.** דקיימא לן [ד] מדה טובה מרובה ממדת פורענות הלכך קל וחומר הוא: **במה דברים אמורים.** דעדותן בטלה: **בדיני נפשות.** דרחמנא אמר (במדבר לה) והצילו העדה דמהדרינן בתר זכותא לבטל העדות ולא יהרג לא הוא ולא הם: **רבי אומר אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות.** שוין בכך דעדותן בטלה: **ואימתי.** בדיני נפשות עדותן בטלה: **בזמן שהתרו.** הקרוב או הפסול בעוברי עבירה שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים והרי הכתוב הקיש שלשה[ה] לבטל העדות אם יש קרוב או פסול אבל לא התרו הקרוב והפסול בעוברי עבירה אלא שתקו והכשרים התרו בהן אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר:

דאתרו ביה למלקות. ואתיא כמ"ד (מכות יג:) לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לוקין עליו ואם היינו יכולין לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה דמשמע הכא דסבר ר' מאיר מכות בג' אם כן הוה דריש קרא והצדיקו לענין עדים זוממין דלקו כדלקמן (דף י.) ומה הוה משני מהא דפריך תיפוק ליה מלא תענה דלא מצי לשנויי כדמשני לקמן משום דהוי לאו שאין בו מעשה מ"מ הוה לקי דהא ר' מאיר גמר בפ"ק דמכות (דף ד: ושם) דעדים זוממין לוקין ומשלמין ממון ממוציא שם רע וה"נ דגמר לענין דלוקין דאע"ג דהוי לאו שאין בו מעשה וכ"ת דהוה משני משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הא דאית ליה דלוקין עליו לפי סברת רב אשי ועוד דר"מ אית ליה אזהרה לעדים זוממין מקרא אחרינא בפ"ק דמכות (ג"ז שם) וי"ל דאע"ג דגמר עדים זוממין ממוציא שם רע ה"מ לענין דלא דרשינן כדי רשעתו להכי אלא מוקמינא לה לדרשה אחריתי באלו נערות (כתובות לב:) אבל גבי האי אי לאו דגלי קרא דלקי לא הוה גמרינן כיון דכתיב לעשות דדרשינן מינה באלו הן הלוקין (מכות דף יג:) דבעינן לאו שיש בו מעשה אי נמי י"ל דמוציא שם רע גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בן הכות הרשע כדאמר פרק נערה (כתובות דף מו.) למדנו ויסרו מויסרו ויסרו מבן ובן (מבן) מוהיה אם בן הכות הרשע:

לא בא השלישי להקל עליו אלא להחמיר עליו. אדר"ש קאי דקתני בפ"ק דמכות (דף ה: ושם) לעיל מהך ר"ש אומר מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם זוממין אף שלשה וכו' ומאי למימר דא"כ [ו]דפליג אדר"ש וס"ל דנהרגין אע"פ שאין שלשתן זוממין דקסבר דאין להקיש שלשה לשנים לענין זה דכיון דכתיב (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם הרי זממו שנים שיש כח בידיהם להרוג בפני עצמם ובקונטרס פירש במכות (שם) לא בא השלישי להקל עליו לא צריך קרא דכתיב (שם) והנה עד שקר העד דמשמע כל העדות ואין נהרגין עד שיוזמו כולן ולא בא הכתוב אלא להחמיר עליו אבל אין לפרש לא בא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו אע"ג דר"ש מודה דשלשתן נהרגין ה"מ כשבאו בתוך כדי דיבור כדמפרש התם בגמרא אבל רבי עקיבא סבר שנענש אע"ג שבא אח"כ מדנקט נטפל דהא כיון דאית ליה לרבי עקיבא היקישא דעד שיהו שלשתן זוממין בבאו בבת אחת בבאו זה אחר זה נמי יקישם [ו]להכי כי היכי דמקיש לענין לענש כמותם:

בזמן שהתרו בהן. מפרש בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) (א) הכי אמרינן להו לאסהודי אתיתו או למיחזי אתיתו אי אמרי לאסהודי אתינא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה ואי אמרי למיחזי אתינא מה יעשו שני אחים כו' ונראה לר"י דמשום שנתכוונו להעיד לא אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה אלא שהולכים ומעידים כולן בב"ד אבל משום ראייה לחוד שנתכוונו להעיד לא דאי לא תימא הכי כל גיטין כשנותנין אותן בפני קרובים או פסולים יהיו פסולים אם יתכוין הא' ולר' יוסי אפילו לא יתכוין והאי דקאמר מה יעשו ב' אחים ודאי יכולין לתקן שלא ילכו שניהם להעיד אבל פעמים שלא ידע זה בזה ויעיד האחד אע"פ שהעיד אחיו כבר בב"ד אע"פ ששני העיד לאחר כדי דיבור מ"מ עדותן בטלה דשייך שפיר לאקושי להך מילתא שלשה לשנים אפילו בזה אחר זה כיון דבשעת ראייה רואין יחד ומתכוונין להעיד לכך עדותן בטלה אפילו העידו זה אחר זה אע"ג דלענין שלשתן זוממין לא הוקשו אלא כשהעידו בתוך כדי דיבור דהתם הזמה משעת העדאת עדים קא אתיא ולאו מעיקרא דאכתי לא אסיק אדעתיה יקום דבר במקיימי דבר הכתוב מדבר אבל לבסוף דמסיק יקום דבר במקיימי דבר לא צריכי לשנויי קמאי דממעטי' הרוג וההורג מיקום דבר דבעינן שילכו לקיים דבר בב"ד וכן (לקמן דף לד:) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר"י דדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דיין אבל במתכוין להעיד לא דהא דטעמא דאין עד נעשה דיין נראה או משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה וכיון שהעדים בעצמם דנין לא ירצו לקבל הזמה על עדותן או משום דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים וגו' שני האנשים אלו העדים לפני השם אלו הדיינין דבעינן שיעידו העדים לפני הדיינין ולא שיהו בעצמן דיינין והנך טעמי לא שייכי אלא בעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד ולא כפי' רבינו שמואל שפי' בעלמא (ב"ב קיג: ד"ה ג' שנכנסו כו') שנתכוון להעיד אמרינן נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותן בטלה וכן לענין שאינו נעשה דיין ודקדק מדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (לקמן דף לד:) שלשה שנכנסו לבקר את החולה כו' משמע דווקא שנכנסו לבקר ולא נתכוונו להעיד אמרינן רצו עושין דין אבל נתכוונו להעיד אין עושין דין ועוד נראה לר"י לדקדק דלא אמרינן אין עד נעשה דיין אלא עד המעיד דאי לא תימא הכי קשיא דרב יהודה אדרב יהודה דהא בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) פסיק רב יהודה הלכה כרבי יוסי דבראייה בעלמא נעשה עד אע"פ שאינו מכוין להעד ורב יהודה קאמר (ב"ב דף קיג:) גבי ג' שנכנסו לבקר את החולה וכו' רצו עושין דין ואמאי הא בראייה בעלמא נעשה עד ועוד להאי פירוש לית ליה לרבי יוסי לא תהא שמיעה גדולה מראייה לא בעדות החדש (ר"ה דף כה: ושם) בראוהו שלשה והן ב"ד ולא בסנהדרין (ב) באחד שהרג את הנפש שראוהו אע"פ שראוהו ביום ומיהו נראה לרשב"א דהני לא פרכי נינהו דרבי יוסי על כרחך לית ליה שיעשה עד בראייה ואפי' יעיד לבסוף דהא ר' יוסי הוא דאמר עד שיהיו פי שני עדים מתרים בו כדאמר בסמוך וכמו ששנים אין יכולין להעיד אא"כ התרו בו כך שלשה וכו' אלמא אותן יהו חשובין עדים אבל השאר לא וכן נראה הדברים דאם הוזמו כולן לא היו נהרגין אותן שלא התרו בו דלא מהני סהדותייהו בלא סהדותא דאחריני ולא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול אלא באותן שהותרו והא דקאמר רבי בזמן שהתרו בהן לאו משום דרבי יוסי לא בעי התרו דאכתי טפי מרבי בעינן דלרבי בנתכוונו להעיד בעלמא סגי כדמוכח במכות (דף ו.) ור' יוסי בעי התראה ממש אלא דיני ממונות אתא לאוסופי והא דמשמע הכא דלר' יוסי בראייה בעלמא אמרינן נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו' מדקאמר וקמיפלגי בפלוגתא דרבי ור' יוסי היינו במה שנחלקו במשנה זו אבל מתוך משנה אחרת יש ללמוד דבעי ר' יוסי התראה ושמא רב יהודה פסק לגמרי כר' יוסי אי נמי לא פסק כוותיה אלא במאי דקאמר אבל בדיני ממונות תתקיים (ג) העדים בשאר גרידא אבל בכוונת עדות סבר כרבי והאי דקאמר במכות (שם) היכי אמרינן להו לרבי קאי וכן מוכח דקאמר אי אמרי למיחזי אתינא מה יעשו שני אחים כו' וה"פ היכי אמרינן להו דעל כרחך התראה לאו דווקא דבדיני ממונות לא שייכא התראה אלא ודאי לא בעי אלא שנדע שנתכוונו להעיד והיכי אמרינן להו וכו':

רבי

עין משפט נר מצוה

עג א ב (ג) מיי' פ"ה מהלכות עדות הל' ג ד סמג לאוין ריג טוש"ע ח"מ סימן לו סעיף א [וסי' לא סעי' ד]:

רבינו חננאל

פשוטות הן רבינא אמר כגון שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול ר' מאיר סבר לה כר' יוסי דאמר בדיני נפשות בטלה העדות כולה ואין שם דיני נפשות כלל אבל יש בה דיני ממונות דהא רבי יוסי הוא דאמר תתקיים העדות בשאר. ורבנן כרבי דאמר תתקיים העדות בשאר ואע"פ שנמצא אחד מהן קרוב או פסול השאר כשרין לדיני נפשות דהא לא אתרו בהו ואמרי לאסהודי אתינן. ואנו עתידין לפרשו במקומו.

מסורת הש"ס

א) נ"ל בה, ב) לעיל ב., ג) [לקמן ס.] מכות ה:, ד) [יומא עו.], ה) בס"א נוסף: לשנים, ו) נ"ל הכי. רש"ל,

תורה אור השלם

1. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא וכו' דפליג על ר"ש. עיין לקמן דף מא ע"ב ברש"י ד"ה ר"ע ובתוס' שם:

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה בזמן וכו' בפ"ק דמכות היכי אמרינן להו אמר רבא הכי אמרינן להו: (ב) בא"ד ולא בסנהדרין שראוהו באחד שהרג את הנפש אע"פ: (ג) בא"ד תתקיים העדות בשאר:

מוסף רש"י

מכות. מלקות ארבעים (לעיל ב.). **אלא להחמיר עליו.** שלא תאמר הואיל ובלאו הוא היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה, לימדך הכתוב שאף הוא מן מקיימי דבר (מכות ה:). **על אחת כמה וכמה שישלם שכר כו'.** שמלינו מדה הטובה מרובה ממדת פורעניות, במדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים, במדת פורענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים (שם).

רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהיו פי שני עדיו מתרין בו. וא"ת והא תנן בהלו הן הגולין (מכות דף ט:) רבי יוסי אומר המזיק נהרג מפני שהוא כמועד ומועדה בפרק קמא דמכות (דף ו:) פריך לה ומאי לההוא היינו (א) כרבי יוסי בר יהודה:

בפלוגתא דבן זכאי. תימה למאי דכ"ע מודו דלעז ג"כ נרבי מאיר יהא נמי בכ"ג מע"ג דתיתכחים בנדיקות דהא מייתינן שמע יבואו עדים מחרים שזינתה דין לפ"ה דין לפר"ת וי"ל דמייתי כגון למאי הנך סהדי לא היה שם עד אחד וטעמא דרבנן בעשרים וכלשה (ב) לפר"ת למייתי כשהכחישו עדי אחד הכחשה גמורה מע"ג דליכא למימר שמא לסהדי אחריני מ"מ מיבא למימר שמע יזיק את עדי אחד (ג) כגון דלא הוכחשו וליטרך נמי כ"ג אי נמי מיירי דיש לנעל שני כתי עדים המכחישים זו את זו בנדיקות דמו ליכא למימר לר' מאיר לעדים אחרים דתפילו יבאו יהיו מוכחשים מלו בנדיקות ולרבנן מיבא למימר לעדים אחרים דהכחשה בנדיקות לאו כלום (ג) אי נמי דעדי אחד הזימו לעדי הנעל לגבוי עלמא ליבא למימר לאחריני וטעמא דרבנן דבכ"ג משום כבוד דאחוניס תפילו הזימו קודם גמר דין כל שכן לאחר גמר דין דאחי טפי שפיר דהוי בכ"ג ולרבי מאיר לא שייך כבוד דאחוניס דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו בנדיקות: **עדי האב** נהרגין ומשלמין ממון. תימה דאמאי נהרגין דמלו אמרי לא נחייב עדי הנעל נאו אלא לחייב הנעל ממון קאתינא כיון שלא התרו בהן דעדים זוממין לא נעו התראה וכ"ג אמרינן לקמן בפרק היו בודקין (דף מצ:) למאן דאמר אבד מ"ל התראה עדי ערוה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאורסה על בעלה נאו וי"ל דהכא שאני כיון שיודעים בעלים להרוג את האשה יודעים שיהרגו אותן אם יוזמו דאי אפשר להיות זה בלא זה אבל התם לא ידעי שהיתה מבירה אי נמי לא ידעי דאבד מ"ל התראה והא דפריך התם אלא אשה מבירה דקיימא לן (כר') יוסי ב"ר יהודה דמיקטלא היכי משכחת לה הוה מלי לשנויי כגון דידעי שהיא מבירה וידעי שאבד מ"ל התראה: **ממון** לזה ונפשות לזה. הא דמקשה בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כב: ד"ה בגדין) דפטור התם אפילו בגדי אבד ועבדא אבד מפורש במקום אחר: **לרצונו** רשע הוא. ומע"ג דרבא בעי רשע לאחוניס בפרק זה בורר (לקמן דף מז.) הא כמו רשע לאחוניס הוא דומיא דלעיל גזילות לתיבעון כיון שעובר להנאתו על דעת קונו כמו כן היה עושה בשביל הנאת ממון ומעיד שקר והא דאמר התם (דף כו:) האומר על הערוה אלף פעמים בקונטרס (ג) לאו דליכא סהדי שבא על הערוה אלא שהוא גס בעריות ומתייחד עמהן והאי דקאמר בפרק בתפיה בכתובות היינו משום דמלקין על ייחוד כל העריות חוץ מאשת איש דמלקין על לא טובה השמועה אי נמי התם כשר משום דילפו תוקפו כ"כ ואשוב כאומר מרביעה אין יכרו תוקפו כ"כ ה"נ יכרו תוקפו וכשר לעדות אחרת ולא מרביעה בחשוד על הדבר לא דמי ולא מעידו והא דפריך בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) גרבא יליל אין לפרש יליל שהוא פסול מאחת שמועה הרובע שרבעו לאונסו שכך היה נראה לפרש דומיא דהרוג ואין אונסו כשר ואין הרוג ועוד דהרוג גופיה מלינן לפרש דלא מיפסל מאחת שנאה אלא שהוא טריפה ואינו רואה להעיד ונראה לפרש דהתם מגרבא לרצונו פריך ומ"ג דלגרבא כשר התם מיירי שיש עדים שגרבא לרצונו דאז אינו רואה להעיד והוי נמצא עד אחד מהן פסול ועדותן בטלה וק"ק כיון דגרבא לרצונו מיירי בחנם נקט לפסוק הורג ורובע יליל פירוש יליל בלשון הרובע לרצונו דמיירי ביה הוי מלי למיפרך לכתחלה שיליל את עצמו וי"מ דמהרוג וגרבא דשהם קרובים פריך ליליל וכ"ת ה"נ הא כתיב ביה (שמות כא) מכה איש ומת וגו' אלא על פי שהוא קרוב וגרבא נמי כתיב ערות אשת אביך ואיכא למאן דדריש לקמן (דף נד.) ערות אביך ממש:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) העדים שאמרו כתב ידיהן הוא זה אבל חתומים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נמנים ואמר רבי בר חמא בגמרא לא שנו שאמרו חתומים היינו מחמת נפשות אבל חתומים מחמת ממון אין נאמנים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דאמיק התם הכי והשתא אמאי לא פליגינן דיבורא ואהיימינהו במאי דקאמרי שהיו חתומים מחמת ממון וגרשה להיות דכתובות תניא כמאן דאמר ליתי סיום נוחלין (ב"ב דף קלד: ושם) ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא פי' כאחד גופא כמו גילשתי את חשתי ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא לומר ללא מהיימן לשעבר ומהיימן להבא פליגינן דיבורא כאחד גופא פי' כאחד גופא כמו גילשתי את חשתי ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא לומר ללא מהיימן לשעבר ומהיימן להבא וכן חתומים היינו מחמת ממון שעד עצמו הוא מעיד כן דאי מהיימנינן ליה שהוא חתום מחמת ממון נחנם וכן פלוני רבעו לרצונו אין לפרש ללא מהיימן במאי דקאמר לרצונו ללא פליגינן דיבורא לומר שרבעו לאונסו דע"כ הוה פליגינן דיבורא כאחד גופא ובמקצת מהיימן מהאי גופא ובמקצת לא מהיימן ללא פליגינן לומר שרבעו בבל שלא נעו התראה ואי לאו דאמרי' לעיל דכ"ע מודו דאחוניס לא נעו התראה ה"נ דמהיימן לומר שרבעו שור אבל לא שוורו דבשוורו אין שייך לחלק בין חושם לרצון וכן מוכח בהוא דזה בורר (לקמן דף כה.) דאחד אמר לדידי חזפן ברבייתא דמהיימן שהוא בריבית בבל לא לדידיה ודאי לאו כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוני בן עליה סברא היא לרבי דמקטרפין להורגו בבל לא להרגיה אפילו לאוסרה על בעלה ע"פ שנסקרת בחוסם ואע"ג דבהיא לכתובות (דף יח: ושם) פליגינן דמהיימנינן להו בעלי לאמרי כתב ידיהו הוא זה היינו אפי' בלא טעמא דפליגינן ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיום שטרות דרבנן דעדים שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פליגינן דיבורא לומר שחתומין היו מחמת נפשות ואע"ג דמשכחת (גיטין דף ח:) פליגינן דיבורא גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עלמך רבך קנוין לך לומר רבך עלמו קנה וככסיו לא קנה לא דמי דהתם כך הוה נוהג בכל שטרות דעלמא דבגט שהרי הימנוהו רבנן על ידי בפני נכתב ובפני נחתם ובשאר שטרות הלריכו קיום אלא

עד א מיי' פכ"ש מהל' עדות הלכה י [ופ"ג מהל' נערה הלכה ו]:

עה ב ג מיי' פי"ב מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סימן לד סעיף כו [וכלב מלפף פ"ג דמכילתין דף רפ"ו]:

רבינו חננאל

אי בעי תימא כגון שהתרו בה ולא התרו בה עדיה ר' מאיר כר' יוסי וחכמים כרבנן. אי בעי תימא כגון דאתכחשו העדים בבדיקות ור' מאיר כבן זכאי וחכמים כרבנן. אמר רב יוסף הביא הבעל עדים שזינתה ונמצאו זוממין עדי הבעל נהרגין ואין משלמין ממון נמצאו המזימין זוממין המזימין שבאו להזים נהרגין ומשלמין ממון לבעל ונפשות לעדים. אמר רב יוסף פלוני מוכחשים מלו בנדיקות ולרבנן מיבא למימר לעדים אחרים דהכחשה בנדיקות לאו כלום (ג) מי נמי דעדי האב הזימו לעדי הבעל לגבוי עלמא ליבא למימר לאחריני וטעמא דרבנן דבכ"ג משום כבוד דאחוניס תפילו הזימו קודם גמר דין כל שכן לאחר גמר דין דאחי טפי שפיר דהוי בכ"ג ולרבי מאיר לא שייך כבוד דאחוניס דלא היה כאן חיוב מיתה דהוכחשו בנדיקות: **עדי** האב נהרגין ומשלמין ממון. תימה דאמאי נהרגין דמלו אמרי לא נחייב עדי הבעל נאו אלא לחייב הבעל ממון קאתינא כיון שלא התרו בהן דעדים זוממין לא נעו התראה וכ"ג אמרינן לקמן בפרק היו בודקין (דף מצ:) למאן דאמר אבד מ"ל התראה עדי ערוה המאורסה אין נהרגין מתוך שיכולין לומר לאורסה על בעלה נאו וי"ל דהכא שאני כיון שיודעים בעלים להרוג את האשה יודעים שיהרגו אותן אם יוזמו דאי אפשר להיות זה בלא זה אבל התם לא ידעי שהיתה מבירה אי נמי לא ידעי דאבד מ"ל התראה והא דפריך התם אלא אשה מבירה דקיימא לן (כר') יוסי ב"ר יהודה דמיקטלא היכי משכחת לה הוה מלי לשנויי כגון דידעי שהיא מבירה וידעי שאבד מ"ל התראה: **ממון** לזה ונפשות לזה. הא דמקשה בפרק כילד הרגל (ב"ק דף כב: ד"ה בגדין) דפטור התם אפילו בגדי אבד ועבדא אבד מפורש במקום אחר: **לרצונו** רשע הוא. ומע"ג דרבא בעי רשע לאחוניס בפרק זה בורר (לקמן דף מז.) הא כמו רשע לאחוניס הוא דומיא דלעיל גזילות לתיבעון כיון שעובר להנאתו על דעת קונו כמו כן היה עושה בשביל הנאת ממון ומעיד שקר והא דאמר התם (דף כו:) האומר על הערוה אלף פעמים בקונטרס (ג) לאו דליכא סהדי שבא על הערוה אלא שהוא גס בעריות ומתייחד עמהן והאי דקאמר בפרק בתפיה בכתובות היינו משום דמלקין על ייחוד כל העריות חוץ מאשת איש דמלקין על לא טובה השמועה אי נמי התם כשר משום דילפו תוקפו כ"כ ואשוב כאומר מרביעה אין יכרו תוקפו כ"כ ה"נ יכרו תוקפו וכשר לעדות אחרת ולא מרביעה בחשוד על הדבר לא דמי ולא מעידו והא דפריך בפ"ק דמכות (דף ו. ושם) גרבא יליל אין לפרש יליל שהוא פסול מאחת שמועה הרובע שרבעו לאונסו שכך היה נראה לפרש דומיא דהרוג ואין אונסו כשר ואין הרוג ועוד דהרוג גופיה מלינן לפרש דלא מיפסל מאחת שנאה אלא שהוא טריפה ואינו רואה להעיד ונראה לפרש דהתם מגרבא לרצונו פריך ומ"ג דלגרבא כשר התם מיירי שיש עדים שגרבא לרצונו דאז אינו רואה להעיד והוי נמצא עד אחד מהן פסול ועדותן בטלה וק"ק כיון דגרבא לרצונו מיירי בחנם נקט לפסוק הורג ורובע יליל פירוש יליל בלשון הרובע לרצונו דמיירי ביה הוי מלי למיפרך לכתחלה שיליל את עצמו וי"מ דמהרוג וגרבא דשהם קרובים פריך ליליל וכ"ת ה"נ הא כתיב ביה (שמות כא) מכה איש ומת וגו' אלא על פי שהוא קרוב וגרבא נמי כתיב ערות אשת אביך ואיכא למאן דדריש לקמן (דף נד.) ערות אביך ממש:

ואין אדם משים עצמו רשע. הקשה ר"י בר' מרדכי מדקאמר בפ"ב דכתובות (דף יח: ושם) העדים שאמרו כתב ידיהן הוא זה אבל חתומים היינו קטנים היינו פסולי עדות היינו נמנים ואמר רבי בר חמא בגמרא לא שנו שאמרו חתומים היינו מחמת נפשות אבל חתומים מחמת ממון אין נאמנים מ"ט אין אדם משים עצמו רשע ורבא הוא דאמיק התם הכי והשתא אמאי לא פליגינן דיבורא ואהיימינהו במאי דקאמרי שהיו חתומים מחמת ממון וגרשה להיות דכתובות תניא כמאן דאמר ליתי סיום נוחלין (ב"ב דף קלד: ושם) ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא פי' כאחד גופא כמו גילשתי את חשתי ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא לומר ללא מהיימן לשעבר ומהיימן להבא פליגינן דיבורא כאחד גופא פי' כאחד גופא כמו גילשתי את חשתי ללא פליגינן דיבורא כאחד גופא לומר ללא מהיימן לשעבר ומהיימן להבא וכן חתומים היינו מחמת ממון שעד עצמו הוא מעיד כן דאי מהיימנינן ליה שהוא חתום מחמת ממון נחנם וכן פלוני רבעו לרצונו אין לפרש ללא מהיימן במאי דקאמר לרצונו ללא פליגינן דיבורא לומר שרבעו לאונסו דע"כ הוה פליגינן דיבורא כאחד גופא ובמקצת לא מהיימן מהאי גופא ובמקצת לא מהיימן ללא פליגינן לומר שרבעו בבל שלא נעו התראה ואי לאו דאמרי' לעיל דכ"ע מודו דאחוניס לא נעו התראה ה"נ דמהיימן לומר שרבעו שור אבל לא שוורו דבשוורו אין שייך לחלק בין חושם לרצון וכן מוכח בהוא דזה בורר (לקמן דף כה.) דאחד אמר לדידי חזפן ברבייתא דמהיימן שהוא בריבית בבל לא לדידיה ודאי לאו כהן נשוי אחותו והוא ואחר מעידין שפלוני בן עליה סברא היא לרבי דמקטרפין להורגו בבל לא להרגיה אפילו לאוסרה על בעלה ע"פ שנסקרת בחוסם ואע"ג דבהיא לכתובות (דף יח: ושם) פליגינן דמהיימנינן להו בעלי לאמרי כתב ידיהו הוא זה היינו אפי' בלא טעמא דפליגינן ועוד יש לומר דהתם בכתובות כיון דקיום שטרות דרבנן דעדים שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פליגינן דיבורא לומר שחתומין היו מחמת נפשות ואע"ג דמשכחת (גיטין דף ח:) פליגינן דיבורא גבי עבד שהביא גיטו וכתוב בו עלמך רבך קנוין לך לומר רבך עלמו קנה וככסיו לא קנה לא דמי דהתם כך הוה נוהג בכל שטרות דעלמא דבגט שהרי הימנוהו רבנן על ידי בפני נכתב ובפני נחתם ובשאר שטרות הלריכו קיום אלא

תורה אור השלם

1. עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד: דברים יז ו
2. לֹא תַשְׁא שֵׁמַע שָׁוְא אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס: שמות כג א

הגהות הב"ח

(א) תוספות ד"ה ר' יוסי וכו' הייט ר' יוסי כל"ל ותוס כ' נמחק: (ב) ד"ה בפלוגתא וכו' שמע יזיק את עדי האב כתב ידיהו הוא מי הכחישום דלא ויעטרך: (ג) בא"ד לאו כלום הוא מי נמי:

מוסף רש"י

בעוקצי תאנים. שהיו מעידים עליו שהרגו אחת תאנה וכדכן כן עוקבי תאנה זו עוקלים גפנן או בקיון. עוקל, זנב הפרי, מקוס מיכורו לשון (לקמן מז.). מצטרפין להרגו. אח הרובע (יבמות כה.). ואין אדם משים עצמו רשע. אין אדם משים את עלומו עלות אלל עלמו ליעשות רשע, ואל דקי"ל הולאת פיו עלמה עדים דמי, הני מילי למעוטי אלל נקנסת ולעשות אלל לגבות (שם כה:) דאל אין קרוב מעיד לו לזכות ולא לחובה ואחד קרוב אלל עלמו (לקמן כה.).

פלוני בא על אשתי [כו'] לכל לא להורגה. לפי שקרוב הוא לגלות ומע"ג דהיימינין ליה דהאי דקדחתא לגבי חבריה לא מהימנינן ליה לגבי מאמו והיינו פלגינן דיבורא דהא חד דיבורא הוא ולגבי האי מהימן ולא מהימן לגבי האי: **לכל מאמו לא תמרינן.** מדם קרוב לענין פלגינן דיבורא והואיל ומהימן להחזיר לחבריה ליקטלוה דיבורא למיקטליה לחבריה ליקטלוה נמי לדידה קמ"ל: **נהרגין.** משום פלוני: **ואין משלמין ממון.** טובת הנאת כתובתה שרלו להפסידה מאי טעמא שהרי לא הזכירו שם המאה ולמאן דמפקדי: **נח על נמו של פלוני נהרגין.** משום שניהם שכאן להרוג אומו ואומה: **ומשלמין ממון.** שכאן להפסידה כתובתה מן המיוסין ומשלמין טובת הנאת כתובה כדין כל זוממי כתובה. ולא פליגא דרבא אדרב יוסף דאמר לעיל [ט:] עדי הכעל נהרגין ואין משלמין ממון דהתם כיון דניסת שוב משלומין לכתובה דילה נעו מיהוי וכיון דעלה מקטלי לא משלמי לה ממון מאל היכא דלא ניסת שוב משלומין דהזמה דאל נייהו דכל שכאן נעוריה לנדיה והוה ליה ממון זה לאל ונפשות זה משום דבועל ונערה מיקטלי: **רבא אמר.** ולא הזכירו שור של מי: **ואין משלמין.** דמי השור דלא ידעינן מנו: **ממון זה.** לבעל השור: **ונפשות.** בשביל פלוני הרובע פלוני רבא שורי. הוא ואחר מלטרף עמו: **מאו.** פלוני ודאי מיקטיל אלא שור מי מיקטיל: **מי אמרינן אדם קרוב אצל ממונו.** ופלגינן דבורא להיימוני אחבריה ולא משור או דילמא לא תמרינן לענין פלגי דיבורא אדם לא ממרינן לענין פלגי דיבורא אדם קרוב אצל ממונו אע"פ דפלגינן ליה לעיל אצל עצמו: **הדר פשטה.** לא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו לענין פלגי דיבורא והשור יקטל. וכי אמרינן בתמורה (דף כח.) רובע או נרבע על פי הבעלים משור לגבוה ומותר להדיוט דלמא נפקל הני מילי היכא דלא הועדו הבעלים על הרובע מי הוא או הועדו ולא היה עד שני עמהם אבל הכא דגברא דמיקטיל על פי בעל השור לא פלגינן דיבורא משום ממון: ושפטום. גבי מלקות כתיב: **רמו לעדים וממין שלוקין.** היכא דאין חזמה יכולה להתקיים אהם כגון מעידין אמו בחים פלוני שהוא בן גרושה וממלאו זוממין והרי הם כהנים אין מומרים יעשה זה בן גרושה תחתיו אלא קופג את האחרעים מנלן: **משום.** דכ"ד הנדיקו את הנדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות אתו[א] הרשע הוא ליקטל מלקות על אזהרתו תחת מיתה דבני נח ועוד י"ל משום דזימנין מתים ע"י מלקות כדתנן בשלו הן הנולין (מכות דף מ:) ומת זה תחת ידו ופטור ונקמה לבני הפירושים הללו למאי פריך מי הכי אומדנא למה לי ופי' הקונטרס עיקר: שכבר

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה מאי קא משמע לן דמפלגינן בדיבורא היינו הך מהו דתימא [3]אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קא משמע לן ואמר רבא [2]**פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון** [3]**ממון לזה ונפשות לזה ואמר רבא** [2]**פלוני רבע השור והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון שורו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה הא תו למה לי היינו הך משום דקא בעי בעיא עלויה דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו** [7]**מי אמרינן אדם קרוב אצל עצמו** [8]**ואין אדם קרוב אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר פשטה אדם קרוב אצל עצמו** [7]**ואין אדם קרוב אצל ממונו: מכות בשלשה כו':**

[1]**מנהני מילי אמר רב הונא אמר קרא** [1]**ושפטום שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה אלא מעתה** [1]**והצדיקו שנים והרשיעו שנים הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה כדעולא דאמר עולא רמז לעדים** [5]**זוממין מן התורה מניין רמז לעדים זוממין והא כתיב** [2]**כאשר זמם אלא רמז לעדים זוממין** [6]**שלוקין מניין דכתיב** [1]**והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע** [3]**והיה אם בן הכות הרשע** [4]**אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להנך רשעים והיה אם בן הכות הרשע ותיפוק ליה** [4]**מלא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה** [1]**וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה: מ"ט דרבי ישמעאל** [1]**אמר אביי אתיא רשע רשע מחיבי מיתות כתיב הכא** [3]**והיה אם בן הכות הרשע וכתיב התם** [5]**אשר הוא רשע למות מה להלן בעשרים ושלשה אף כאן בעשרים ושלשה רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי הכי אומדנא למה לי למחייה ואי מאית לימות א"ל אמר קרא** [6]**ונקלה אחיך לעיניך כי מחית אגבא דחיי מחית אלא הא דתניא** [7]**ח"אמדוהו לקבל עשרים אין מכין אותו אלא מכות הראויות להשתלש וכמה הן תמני סרי**

למחייה

אצל אשתו לא אמרינן. מע"ג דממוני הוא דזה בורר (דף מז:) דבעל כמאמו לענין עדות ס"ד הכא דמחמת מגו דמהימן להורגו מהימן להזמה: **משום** דהוי **לאו שאין בו מעשה.** וה"ה דה"מ למימר משום דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואפ"ה גלי לן והיה אם בן הכות הרשע לנקי ובלבד שלא יוכל לבא לידי חיוב מיתה לא יוכל לבא לידי חיוב מיתה לא קמ"ל כדלמר במרובה (בבא קמא דף עד: ושם) **תסתייס דרבי** אלעזר דלמר הוכחתו בנפש ובסוף החזרו אין נהרגין דמ"ר אלעזר עדים שהוכחתו בנפש לוקין ואי ס"ד הוכחתו ובסוף החזרו נהרגין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואפ"ה לוקין ואי מעשה אין לוקין עליו: **רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת.** משמע ליה ג"ם דרשע רשע ובמקום אחר מפורש (לקמן דף לג: ושם ד"ה אתיא):

מלקות תחת מיתה עומדת. י"מ משום דבני נח אזהרתן זו היא מיתתן ועיתנת ליהרג מלקות על אזהרתו תחת מיתה דבני נח ועוד י"ל משום דזימנין מתים ע"י מלקות כדתנן בשלו הן הנולין (מכות דף מ:) ומת זה תחת ידו ופטור ונקמה לבני הפירושים הללו למאי פריך מי הכי אומדנא למה לי ופי' הקונטרס עיקר: שכבר

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו אבל לא להורגה מאי קא משמע לן דמפלגינן בדיבורא היינו הך מהו דתימא [3]אדם קרוב אצל עצמו אמרינן אצל אשתו לא אמרינן קא משמע לן ואמר רבא [2]**פלוני בא על נערה המאורסה והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון בתו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון** [3]**ממון לזה ונפשות לזה ואמר רבא** [2]**פלוני רבע השור והוזמו נהרגין ואין משלמין ממון שורו של פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון ממון לזה ונפשות לזה הא תו למה לי היינו הך משום דקא בעי בעיא עלויה דבעי רבא פלוני רבע שורי מהו** [7]**מי אמרינן אדם קרוב אצל עצמו** [8]**ואין אדם קרוב אצל ממונו או דילמא אמרינן אדם קרוב אצל ממונו בתר דבעיא הדר פשטה אדם קרוב אצל עצמו** [7]**ואין אדם קרוב אצל ממונו: מכות בשלשה כו':**

[1]**מנהני מילי אמר רב הונא אמר קרא** [1]**ושפטום שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהם עוד אחד הרי כאן שלשה אלא מעתה** [1]**והצדיקו שנים והרשיעו שנים הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה כדעולא דאמר עולא רמז לעדים** [5]**זוממין מן התורה מניין רמז לעדים זוממין והא כתיב** [2]**כאשר זמם אלא רמז לעדים זוממין** [6]**שלוקין מניין דכתיב** [1]**והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע** [3]**והיה אם בן הכות הרשע** [4]**אלא עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריני והצדיקו את הצדיק דמעיקרא ושוינהו להנך רשעים והיה אם בן הכות הרשע ותיפוק ליה** [4]**מלא תענה משום דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: משום ר' ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה: מ"ט דרבי ישמעאל** [1]**אמר אביי אתיא רשע רשע מחיבי מיתות כתיב הכא** [3]**והיה אם בן הכות הרשע וכתיב התם** [5]**אשר הוא רשע למות מה להלן בעשרים ושלשה אף כאן בעשרים ושלשה רבא אמר מלקות במקום מיתה עומדת אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי אי הכי אומדנא למה לי למחייה ואי מאית לימות א"ל אמר קרא** [6]**ונקלה אחיך לעיניך כי מחית אגבא דחיי מחית אלא הא דתניא** [7]**ח"אמדוהו לקבל עשרים אין מכין אותו אלא מכות הראויות להשתלש וכמה הן תמני סרי**

למחייה

עליו. תפי' לרבי יהודה לתים ליה ככל דוכתא לוקין עליו אתי הא שיעורא דהא מעדים זוממין יליף לה לר' יהודה בפ"ק דמכות (דף ד:) **[ו]**אי יהודה ליה מכל מקום אין לוקין עליו: **רבא אמר מלקות תחת מיתה עומדת.** משמע ליה ג"ם דרשע רשע ובמקום אחר מפורש (לקמן דף לג: ושם ד"ה אתיא):

מלקות תחת מיתה עומדת. י"מ משום דבני נח אזהרתן זו היא מיתתן ועיתנת ליהרג מלקות על אזהרתו תחת מיתה דבני נח ועוד י"ל משום דזימנין מתים ע"י מלקות כדתנן בשלו הן הנולין (מכות דף מ:) ומת זה תחת ידו ופטור ונקמה לבני הפירושים הללו למאי פריך מי הכי אומדנא למה לי ופי' הקונטרס עיקר: שכבר

פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו. לכאורה, אבל לא **להורגה.** לכאורה, **לכל** שאמו פסול לעדות (רשב"ם ב"ב קלד:). **רמז לעדים זוממין שלוקין.** עדי בן גרושה לו עדי גלות שפסולה כשאול מדין הזמה, מנין שהן לוקין, ולקמיה פריך מיפוק ליה מלא תענה (מכות ב:). **משום דהצדיקו את הצדיק כו'.** בתמיה, לו והצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר ולדיק ורשע בבעלי דיינין, למה לי והצדיקו לדיק כו' ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגמר הל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות, למה הוזכרה כאן לדקה לדיק, וכי כל מקום שהצדיקו ב"ד את הזכאי ותייכי את החייב ים מלקות, לחתא קרא למיתלי מלקות בוהצדיקו והרשיעו, חלה על כרחך בעדים משמעי, עדיס שקריס שהרשיעו לדיק ונמלו לחתים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא לדיק והרשיעו את העדים הרשעים, והיה אם בן הכות את הרשע, אם הזמה זו בת מלקות היא שמיעו יכול לקייס בה דין הזמה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות, והפילו השופט והכהו (שם). ותיפוק ליה מלא תענה. כל שנאי לאין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש, וכאן שמיעו יכול לעונש בעונש הכתוב בהן יקלו (שם).

גליון הש"ס

גמרא ואין אדם קרוב אצל ממונו. עיין זבחים דף ע ע"ב תוספות ד"ה וכל וכו' ואי **תום** ד"ה וכל וכו' ואי לאו והיה אם בן. קשה לי דמ"מ אף אם לא כתיב והכתיב אם נכתב רק והיה אם בן הכות לפיכך בין מבן דמיירי בגלגות ונדע דבמועלת אם רע ויכרו היינו מלקות ואפ"ה גילה מעשה לגלות אחיו מלא תענה ע"ש:

מוסף רש"י

פלוני בא על אשתי. בעל שאמר בפני ב' פלוני כר', הוא ואחר מצטרפין להורגו. לבועל, אבל לא להורגה. **לכל** שאמו פסול הוא לעדות (רשב"ם ב"ב קלד:). **רמז לעדים זוממין שלוקין.** עדי בן גרושה לו עדי גלות שפסולה כשאול מדין הזמה, מנין שהן לוקין, ולקמיה פריך מיפוק ליה מלא תענה (מכות ב:). **משום דהצדיקו את הצדיק כו'.** בתמיה, לו והצדיקו והרשיעו בדיינין קאמר ולדיק ורשע בבעלי דיינין, למה לי והצדיקו לדיק כו' ליכתוב כי יהיה ריב בין אנשים ונגמר הל המשפט ושפטום והיה אם בן הכות, למה הוזכרה כאן לדקה לדיק, וכי כל מקום שהצדיקו ב"ד את הזכאי ותייכי את החייב ים מלקות, לחתא קרא למיתלי מלקות בוהצדיקו והרשיעו, חלה על כרחך בעדים משמעי, עדיס שקריס שהרשיעו לדיק ונמלו לחתים והזימום והצדיקו את הנדון שהוא לדיק והרשיעו את העדים הרשעים, והיה אם בן הכות את הרשע, אם הזמה זו בת מלקות היא שמיעו יכול לקייס בה דין הזמה גמורה, כגון בעדי בן גרושה או גלות, והפילו השופט והכהו (שם). ותיפוק ליה מלא תענה. כל שנאי לאין מלקות אלא במקום שפירש לך בו עונש, וכאן שמיעו יכול לעונש בעונש הכתוב בהן יקלו (שם).

תורה אור השלם

1. כִּי יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת הַצַּדִּיק וְהִרְשִׁישׁוּ אֶת הָרָשָׁע: דברים כה א
2. וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבִעַרְתָּ הָרָע מִקִּרְבֶּךָ: דברים יט יט
3. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט וְהִכָּהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. לֹא תַרְצַח לֹא תְנָאֵף לֹא תִגְנֹב לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר: שמות כ יג
5. וְלֹא תַקְחוּ כֹּפֶר לְנֶפֶשׁ רוֹצֵחַ אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לָמוּת כִּי מוֹת יוּמָת: במדבר לה לא
6. אַרְבָּעִים יַכֶּנּוּ לֹא יֹסִיף פֶּן יֹסִיף לְהַכֹּתוֹ עַל אֵלֶּה מִכָּה רַבָּה וְנִקְלָה אָחִיךָ לְעֵינֶיךָ: דברים כה ג

רבינו חננאל

פלוני בא על אשתי הוא ואחד מצטרפין להורגו לבועל אבל לא להורגה דבעל לגבי אשתו שקר הוא ועוד אמר פלוני בא על נערה מאורשה והזומו נהרגין שהעידו שקר כי בא על נערה מאורשה. ואין משלמין ממון שלא העידו על נערה ידועה. אבל אם העידו על בתו של פלוני שנבעלה באונס והזומו נהרגין על הבועל ומשלמין ממון לנערה כי בעדותן שנבעלה היו מפסידין כתובת בתולה מבעלה. וקי"ל בכולהו כוותיה דרבא וכן הדין בעדים המעידין כי פלוני רבע שור כו'. ואם העיד כי פלוני רבע שורי הוא ואחר מצטרפין להורגו לרובע ולסקול השור ואסיקנא פשטא רבא אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם קרוב אצל ממונו: **מכות** בג' שנאמר ונגשו אל המשפט ושפטום הרי כאן ב' אין ב"ד שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ג': **אתיא** רשע רשע פירוש כתיב הכא במלקות והיה אם בן הכות הרשע וגו' וכתיב אשר הוא רשע למות מה דין רשע למיתה בכ"ג אף רשע דמלקות

עו א מיי' פי"ב מהל' עדות הלכה ג:
עז ב ג מיי' שם פכ"ח הלכה י:
עח ד מיי' שם פי"ב הלכה ג:
עט ה מיי' פ"כ שם הלכה ח:
פ ו מיי' שם הלכה ט:
פא ז מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה ג
[והל"כ] סמג לאוין קנט:
פב ח מיי' שם פי"ו הלכה כ סמג שם: